

Udskrift af forhandlingsprotokollen

for ekspropriationskommissionen
vedrørende anlægget af en fast forbindelse over Øresund
i henhold til lov nr. 590 af 19. august 1991.

57. hæfte

Mødet 26. september 1995.

(Tårnby Kommune)

Den 26. september 1995, kl. 9,00, samledes kommissionen for at behandle en sag, i hvilken Hovedstadsregionens Naturgas I/S (HNG) har krævet erstatning for skrotning af gasledninger i forbindelse med gennemførelse af Øresundsforbindelsens landanlæg i Tårnby Kommune.

Til stede var:

Kommissionens medlemmer.

Kommissarius ved Statens Ekspropriationer F. Reidar Jørgensen.
Viceskoleinspektør Bent M. Pedersen og
Borgmester Kaj Petersen,
begge udnævnt af Trafikministeren.
Amtsrådsmedlem Poul Elgaard Pedersen,
udnævnt af Københavns Amtsråd.
Amtsrådsmedlem Per Kleis Bønnelycke havde meldt forfald, hvilket også var tilfældet for de for Tårnby kommune udmeldte delegerede.

Kommissionens tilforordnede.

Den ledende landinspektør, landinspektør Knud Nielsen.
Kommissionens sekretær, fuldmægtig Mogens Pedersen.

Advokater.

Advokat Vivi Bruhn Knudsen for HNG.
Advokat Jens Auken for A/S Øresundsforbindelsen.

A/S Øresundsforbindelsen.
 Projektchef Ole Christensen.
 Landinspektør Steen Lund.

HNG.
 Cand.jur. Henriette Johansen.
 Landinspektør John Thorn.

Kommissarius fremlagde:

A/S Øresundsforbindelsens processkrift I af 24. august 1994 med bilag 1-3.

HNG's processkrift I af 23. november 1994 med bilag A og B.

A/S Øresundsforbindelsens processkrift II af 3. april 1995 med bilag 5 og 6.

HNG's processkrift II af 11. august 1995 med bilag C-P.

Advokat Bruhn Knudsen fremlagde en plan, hvorpå var angivet dels ikke renoverede, dels nye og renoverede ledninger.

Advokat Jens Auken fremlagde deklaration af 29. september 1976, lyst på en række ejendomme i Tårnby om byggelinier med relation til det i lov nr. 321 af 10. juni 1976, § 1, nr. 2, nævnte hovedlandevejsanlæg.

Sagen procederedes.

Hovedstadsregionens Naturgas I/S (i det følgende HNG) har af A/S Øresundsforbindelsen krævet en erstatning på 1.871.000 kr.

Kravet begrundes med, at de ekspropriationer, som selskabet har foretaget i Tårnby Kommune, har medført, at en del af HNG's ledningsanlæg er blevet værdiløst og har måttet skrottes, hvadenten det er fjernet eller ej. Der er ikke etableret erstatningsanlæg. Det drejer sig dels om et ledningsnet i vejareal, dels stikledninger fra ledning i vej til 94 private parcelhuse. Strækninger og ejendomme er angivet på 4 kort af 13. september 1994 og omfatter området ved Kø-

benhavns Lufthavn, Kastrup, området ved Amager Strandvej og Nyhøj Allé, området ved Amager Landevej samt området mellem Englandsvej og Oliefabriksvej. Kravet opdeles således:

Ledningsnet i vejareal	1.276.000 kr.
Stikledninger	<u>595.000 kr.</u>
Samlet krav	<u>1.871.000 kr.</u>

Der kræves renter med 7 3/4 % p.a. fra 1. juli 1993. Subsidiært kræves en mindre erstatning med renter.

A/S Øresundsforbindelsen har afvist at betale erstatning.

HNG's krav støttes på en række betragtninger. Af praktiske grunde og for at lette oversigten opdeles HNG's anbringender i nogle generelle synspunkter, betragtninger om stikledninger og betragtninger om ledningsnet i offentlig vej. Imidlertid kan anbringender under et af de to sidste afsnit også være af betydning for det andet afsnit.

Generelt.

I henhold til varmemforsyningsloven har HNG en forsyningspligt og dermed haft pligt til at etablere eller erhverve sig det ledningsnet, der ved ekspropriation af de pågældende ejendomme og det samlede område bliver værdiløst. Det har været en indiskutabel forudsætning for denne pligt og den skete investering, at man i en lang årrække frem sikkert kunne regne med en indtægt også af det nu som følge af ekspropriationen værdiløse net. HNG har på dette lovgrundlag ikke en ringere retsstilling end den indehaver af en brugsret (en lejeret), der ved lov eller kontrakt er sikret en lang uopsigelighed. Ledningsanlæggets "værdi" kan betragtes dualistisk. Kravet er opgjort efter prisen for nyanlæg, hvilket beløb ikke overstiger den pris, som udgøres af anskaffelses- og renoveringsomkostninger for det i betragtning kommende net, når også hensyn tages til ledningsanlæggets sandsynlige levetid. Hvis man imidlertid ikke eller ikke fuldt ud anerkender denne opgørelsesmåde, har HNG gjort gældende, at erstatning for ledningsanlægget må ansættes ud fra en vurdering af indtjeningsgrundlaget. For de 70 ejendomme, der er udgået af varmemforsyningen, udgør

dækningsbidraget for tiden frem til år 2005 900.000 kr. Ledningsanlægget har i den nuværende stand en betydelig længere levetid, og dækningsbidraget er successivt stigende. Dermed vil en erstatningsopgørelse, baseret på tabt dækningsbidrag overstige kravet på 1.871.000 kr. Hertil kommer sandsynligt tabt dækningsbidrag fra potentielle nytilkommende kunder i området, hvis ejendommene ikke var blevet fjernet.

Imidlertid kræver HNG ikke selvstændig erstatning for tabt indtægtsgrundlag. Der skal under sagen kun tages hensyn til dette til underbyggelse af værdien af det ledningsnet, der ved ekspropriationen er unyttiggjort. En værdiberegning på basis af tabt dækningsbidrag ville føre til et større erstatningskrav.

94 stikledninger er blevet værdiløse. Kun de 70 ejendomme, der har modtaget naturgas til opvarmning, indgår imidlertid i beregningen over tabt dækningsbidrag.

Når staten har pålagt et fælleskommunalt interessentskab at bekoste givne anlæg, kan staten ikke erstatningsfrit fjerne interessentskabets mulighed for gennem den forudsatte indtjening at få investeringen forrentet og afskrevet. Sker noget sådant, må der ydes erstatning.

HNG's principielle betragtning er, at der er foretaget en ekspropriation i forhold til HNG, både fysisk i relation til ledningsnettet og i form af indgreb i bestående kontraktsforhold. En sådan ekspropriation udløser krav om fuld erstatning for det lidte tab, medmindre særlige regler fører til andet. Sådanne regler eksisterer ikke. HNG har afholdt en række omkostninger. Værdien af disse er ved ekspropriationen tilintetgjort og må følgelig erstattes.

HNG henviste specielt til Varmeforsyningslovens § 6, ifølge hvilken Tårnby kommune har haft pligt til at sørge for tilvejebringelse af et projekt for kollektiv varmforsyning, hvilken forpligtelse var opfyldt.

HNG henviste videre til reale hensyn som begrundelse for Øresundsforbindelsens erstatningspligt og henviste videre til situationer, i hvilke der gøres indgreb i erhvervsvirksomheders drift.

A/S Øresundsforbindelsen har afvist, at bestemmelserne i varmforsyningsloven har nogen betydning for erstatningspligten. Det er ganske almindeligt, at ledningsejere i henhold til lov eller koncession har en leveringspligt. Det ville have helt uoverskuelige økonomiske konsekvenser, hvis man i ekspropriationstilfælde skulle erstatte det dækningsbidrag, som elværker, televirksomheder m.fl. mister. Føres tanken til ende, ville noget tilsvarende kunne gøres gældende for andre, der havde leveret varer og tjenesteydelser til ejendomme.

A/S Øresundsforbindelsen påpegede, at der ikke som sådan påhviler HNG en forpligtelse til at etablere nettet, men at HNG ifølge det historiske forløb har et monopol på naturgasforsyning i området.

A/S Øresundsforbindelsen gjorde videre gældende, at den almindelige betragtning om afkortning i erstatningen for indvundne fordele måtte komme til anvendelse, hvis man overhovedet ville gå ind på tanken om at yde erstatning.

Stikledninger på privat grund.

Ifølge HNG's almindelige leveringsbetingelser fra 1984 er HNG ejer af stikledninger (§ 3, stk. 1), kan HNG lade tinglyse deklaration om anlæggets anbringelse og forbliven på ejendommen (§ 3, stk. 2), og HNG er ved leveringsforholdets ophør berettiget til at lade stikledningen blive liggende (§ 3, stk. 6).

Ved ejendomsoverdragelse er den hidtidige ejer forpligtet til at drage omsorg for, at den nye ejer indtræder i kontraktsforholdet (§ 2, stk. 6), som kan afmeldes med 12 måneders varsel (§ 2, stk. 3).

I de tilfælde, i hvilke en stikledning tilhørte ejendommen på tidspunktet for tilslutning til naturgasnettet, er der i årene 1987-1992 ofte ydet en kontant betaling på 5.000 kr. pr. stik, ligesom der er ydet introduktionsrabat, enten i forbrugsprisen eller ved kontant betaling til hjælp til dækning af kundens anlægsudgifter.

HNG har gjort gældende, at leveringsbetingelserne har sikret ledningsejeren en ret til permanent at have stikledningen anbragt på vedkommende ejendom. Ejeren kan ikke forlange ledningen fjernet. Hvis ejeren ønsker en ændring, må omlægningen ske for ejerens regning (leveringsbetingelserne § 3, stk. 4). Eksproprianten har ikke bedre ret end ejerne, jfr. eksempelvis U.f.R. 1936, s. 79H. Der er således tale om en traditionel servitut over ejendommen, der som enhver anden begrænset rettighed over en fast ejendom må erstattes, hvis den bortfalder ved ekspropriation. Hvis ledningen havde tilhørt ejeren af den faste ejendom, ville eksproprianten givetvis have skullet erstatte ledningen. Den omstændighed, at HNG har betalt og ejer stikledningen, kan ikke gøre nogen forskel. Et modsat resultat ville indebære en ugrundet berigelse for eksproprianten.

Det forhold, at leveringsaftalen kan opsiges med 12 måneders varsel, er uden betydning. Det afgørende for sagen er ikke en teoretisk opsigelsesmulighed, men den realitet, at HNG kunne regne med at levere gas til de pågældende ejendomme i en lang årrække med et meget lille frafald af kunder, ovenikøbet med en sandsynlig tilgang. I løbet af de seneste 2 år er 1,3 o/oo af kunderne ophørt som selvstændige kunder og en endnu mindre andel som de facto gasforbrugere. Der bortses fra kundeophør, som omfattes af denne sag.

På den ene side har HNG hævdet, "at A/S Øresundsforbindelsen i forhold til HNG indtræder i gasforbrugernes/ejendommejernes rettigheder og forpligtelser" (processkrift I side 2). På den anden side har HNG også hævdet: "Retten til ekspropriationserstatning kan ikke afskæres ved, at den eksproprierende myndighed indtræder i lejerforholdet og blot udnytter en formel opsigelsesadgang, det være sig om den begrænsede rettighed vedrører et løbende leveringsforhold, et leje-, forpagtnings- eller leasingforhold eller andre former for begrænsede rettigheder" (processkrift II side 3).

Det er ikke den teoretisk formelle mulighed for opsigelse, der er afgørende, men den faktiske, helt overvejende sandsynlige indtægtsmulighed, der skal erstattes ved en ekspropriation.

HNG har herved særligt henvist til Dansk Miljøret, 4. bind, side 110 ff.

HNG fremhævede videre, at HNG's retsstilling på privat grund var en anden end eksempelvis telefonledningers retsstilling i henhold til telefonlovens § 12.

Den fornævnte højesteretsdom og de andre domme om ledningsanlæg fra 1930-erne viser, at det er de oprindelige aftaler, der er af betydning.

A/S Øresundsforbindelsen har gjort gældende, at ledningsejere ikke hidtil ses at have krævet erstatning hos en anlægsmyndighed for tab af ledninger på privat grund. Der er hverken kommissions- eller retspraksis for noget sådant. Den manglende omtale i litteraturen om erstatning for skrotning af ledninger understøtter ligeledes, at HNG's krav ikke kan imødekommes.

Kontraktsforholdet giver aftageren ret til at opsige kontrakten med 12 måneders varsel, og HNG har ikke nogen erstatningsbeskyttet forventning om gasleverance i længere tid. A/S Øresundsforbindelsen har ved ekspropriation erhvervet ejendomsret til de pågældende ejendomme og er derved indtrådt i den tidligere ejers ret til at opsige kontraktsforholdet.

Hvis grundejerne selv havde betalt stikledningen, ville dette ikke i sig selv have været en sådan værdiforøgelse af ejendommen, at forholdet havde givet sig udslag i størrelsen af erstatningen for ejendommen.

Hvad angår henvisningen til Fast Ejendoms Regulering, bemærkes, at omtalen relaterer til erstatningsudmålingen ved ekspropriation af en virksomhed, ikke til den situation, som foreligger i denne sag.

A/S Øresundsforbindelsen lagde videre vægt på, at betalingen for den enkelte stikledning i realiteten var at betragte som et markedsføringsbidrag og ikke kunne tages som udtryk for et specifikt ønske om erhvervelse af ejendomsret.

Vejareal.

De lovbestemmelser, som parterne har fremført, er lov om offentlige veje § 106 og § 20.

A/S Øresundsforbindelsen har ikke afvist at følge § 20, men har anført, at bestemmelsen gælder omlægning eller flytning af ledninger, men derimod ikke en ledningsejers tab ved skrotning af ledninger. Bestemmelsen er at betragte som en undtagelse fra hovedreglen i vejlovens § 106. Ifølge den skal ledningsejeren som udgangspunkt afholde samtlige udgifter til flytning af sine ledninger, når ledningsflytningen er forårsaget af et vejarbejde.

HNG har gjort gældende, at reglen i vejlovens § 106 er en undtagelse fra generelt gældende principper.

Ifølge HNG er vejlovens § 20 udtryk for, at det ved hovedlandevejsanlæg er og altid har været et udgangspunkt, at kommuner og kommunale sammenslutninger skulle have fuld erstatning for omkostninger, opstået i forbindelse med ekspropriation til sådanne statsarbejder. Det fremgår af bemærkningerne til § 10 i hovedlandevejsloven fra 1963. § 20 er udslag af en 150-årig praksis og retstilstand samt af og i bedst harmoni med grundlovens § 73's krav om fuldständig erstatning.

Der er navnlig intet holdepunkt for at fortolke § 20 indskrænkende således, at den kun gælder omkostninger til "omlægning eller flytning". Bestemmelsen må finde tilsvarende anvendelse på et direkte tab, der påføres ledningsejeren, hvilket i øvrigt også følger af, at der er tale om en tvungen afståelse af ledningsnettet. Det er naturligvis i den forbindelse uden relevans, at HNG kunne optage og fjerne ledningsnettet.

HNG mener, at det følger af bestemmelserne i jernbaneforordningen af 5. marts 1845, at en anlægsmyndighed altid har skullet "afholde omkostninger ved nødvendige omlægningsarbejder, hvor ekspropriation i øvrigt var uforuden". Vejlovens § 106 er en undtagelse fra dette gamle princip, lovfæstet ved vejbestyrelsesloven i 1957. De i bemærkningerne til nævnte bestemmelse anførte domme U 1934-451 H og 609 Ø. beskriver anvendelsesområdet for § 106. De i dommene beskrevne tilfælde kan ikke sammenlignes med den situation, at der foretages et ekspropriativt indgreb over for vejbestyrelser, kommuner og kommunale sammenslutninger som HNG, "der jo netop principielt selv ejer vejen".

Vejlovens § 106 gælder kun, når flytningen er nødvendiggjort af grundejernes egne vejreguleringer, jfr. U 1936-79 H modsætningsvis.

A/S Øresundsforbindelsen har fremført, at bestemmelsen i vejlovens § 106 gælder i alle de tilfælde, i hvilke der ikke er indgået en særskilt aftale mellem ledningsejeren og vejmyndigheden, som fører til andet resultat. Det fremgår også deraf, at § 106, stk. 2, betragter § 20 som en undtagelse fra § 106, stk. 1, jfr. Trafikministeriets cirkulære nr. 132 af 6. december 1985, pkt. 55.

HNG har videre fremført, at det er uden betydning, at HNG har kunnet hjemtage ledningsanlægget, at HNG ved ledningsnettets nedlæggelse har mistet den immaterielle ret til at betjene en kundekreds, at HNG ikke har kunnet forudse den nu nødvendiggjorte skrotning og derfor har foretaget investeringer for få år siden, og at HNG har en forsyningspligt.

A/S Øresundsforbindelsen har afvist, at disse betragtninger har betydning for erstatningspligten.

A/S Øresundsforbindelsen var principielt enig i, at det ikke var vejlovens regler, som direkte finder anvendelse. Ved bestemmelse af ledningernes retsstilling var disse bestemmelser imidlertid af betydning.

En parallelisering mellem ledningsomlægning og - kort udtrykt - skrotning kunne ikke foretages, idet sidstnævnte situation også kunne forekomme som en almindelig foreteelse ved et hovedlandevejsanlæg. Når lovgiver ikke havde nævnt denne gruppe, var det naturligvis med fuldt overlæg.

A/S Øresundsforbindelsen fremhævede, at det ville være en fuldstændig nyskabelse inden for ekspropriationspraksis, hvis der skulle ydes erstatning i de af HNG omtalte tilfælde.

På kommissionens spørgsmål derom oplyste HNG, at man ikke umiddelbart kunne nævne tilfælde, i hvilke der var krævet og/eller givet erstatning for ledningsstrækninger, hvis værdi kunne siges at være blevet tilintetgjort i nedrivningstilfælde eller andre lignende situationer.

Erstatningskravets størrelse.

Såvel i de fremlagte processkrifter som under den mundtlige procedure har HNG redegjort for erstatningskravets størrelse. Beregningen er bestridt af A/S Øresundsforbindelsen.

I betragtning af det resultat, som kommissionen er kommet til, udelades en nærmere gengivelse af betragtningerne om dette spørgsmål.

Der afsagdes sålydende

K E N D E L S E:

Generelt.

Kommissionen kan ikke anerkende, at bestemmelserne i varmforsyningsloven fører til en pligt for A/S Øresundsforbindelsen som ekspropriant til at yde erstatning for ledningsanlæg, som er blevet værdiløst derved, at et antal ejendomme er eksproprieret med den virkning, at der ikke længere skal leveres naturgas til de pågældende ejendomme.

Der er ikke henvist til særlige regler, der garanterer forrentning og afskrivning af en given investering, og at der ved ekspropriationen er gjort indgreb i en sådan garanti.

Stikledninger på privat grund.

Kommissionens udgangspunkt er, at A/S Øresundsforbindelsen ved erhvervelse af ejendomsret til de pågældende ejendomme er indtrådt i den tidligere ejers rettigheder og forpligtelser i henhold til det gældende kontraktsforhold med HNG.

Dette er begge parter da også enige i. Imidlertid er det HNG's opfattelse, at der fra hovedreglen gælder den undtagelse, at A/S Øresundsforbindelsen ikke kan benytte den kontraktsbestemte opsigelsesret fra brugerens side. Erstatning skal, efter HNG's opfattelse, ydes, hvis HNG havde en berettiget forventning om at kunne fortsætte gasleverancen med den konsekvens, at der gennem løbende ydelser fra brugernes side ville blive opnået dækning for den mistede investering.

Efter kommissionens opfattelse er der ikke i retspraksis holdepunkt for dette standpunkt, jfr. også de nedenfor anførte domme om ledningsflytning. En ekspropriation udløser ved tilintetgørelse af et kontraktsforhold ikke erstatning i videre omfang, end kontraktsforholdets bestemmelser rækker. Ekspropriationen skaber ikke videregående rettigheder end dem, en kontraktspartner har i forvejen.